

Vantaanjoki vuonna 2012

1. Vantaanjoen vesistö elpyy hitaasti

Vuonna 2012 Vantaanjokeen nousi runsaasti merivaelluksen tehneitä taimenia, eli ns. meritaimenia. Nousseiden meritaimenten määrä oli todennäköisesti suurin koko tunnetun ja raportoidun Vantaanjoen historian aikana. Meritaimenia havaittiin runsaasti joen alapäässä Vanhankaupunginkoskella ja kutuhavaintoja tehtiin paljon eri puolilla Vantaanjoen vesistöä sivujoissa ja –puroissa. Pääuomassa ja Keravanjoessa kutuhavaintoja ei juurikaan päästy tekemään, koska virtaama oli havaintojen tekemisen kannalta liian suuri koko kudun ajan. Ylimmät meritaimenen kutuhavainnot tehtiin pääuomassa 95 km päässä merestä Riihimäen Kärjäkoskella.

Vantaanjokeen nousseiden lohien määrä oli ehkä hieman suurempi kuin edellisenä vuotena, jolloin se oli huomattavasti pienempi kuin muutamana aikaisempana vuotena. Lohien kudusta ei tehty varmoja havaintoja vuonna 2012, koska virtaama lohien kutupaikoilla pääuomassa ja Keravanjoessa oli havaintojen tekemisen kannalta liian suuri koko kudun ajan.

Taimen (*Salmo trutta*) ja lohi (*Salmo salar*) ovat vesistön ja sen valuma-alueen ekologisesta tilasta kertovia erinomaisia indikaattorilajeja. Näiden indikaattorilajien tilanteen ja muiden havaintojen perusteella Vantaanjoen vesistö näyttää jatkavan hidasta elpymistään, vaikka pahoja ongelmia on edelleen paljon.

Taimenen merivaelluksen tekevän muodon eli ns. meritaimenen ja lohien tilanteesta Vantaanjoella tehdyt havainnot riippuvat ja kertovat myös Suomenlahden ja koko Itämeren tilasta. Vantaanjoen meritaimenet vaeltavat pääosin Suomenlahden alueella ja Nevajoen kantaa olevat Vantaanjoen lohet pääosin Suomenlahden ja Itämeren pääaltaan pohjoisosien alueella.

Sähkökalastuksissa löydettiin luonnonkudusta syntyneitä taimenen poikasia hyvin eri puolilta Vantaanjoen vesistöä. Tyypillisesti poikasia löytyi hyvin kunnostetuilta sivupuroilta, -joilta ja koskilta. Parhaita poikastiheyksiä löytyi Riihimäen Kärjäkoskelta, Nurmijärven Nukarinkoskelta, Palojoesta Tuusulassa ja Helsingin Longinojalta.

Luonnonkudusta syntyneitä lohien poikasia löytyi muutamilta pääuoman koskilta (Haikonen, suullinen tiedonanto).

1.1. Kalansaalis ja nousukalojen määrä

Virtavesien hoitoyhdistys (Virho) sai runsaat 70 kpl saalis- ja/tai muuta havaintoilmoitusta Vantaanjoen meritaimenista, lohista ja kaloista yleensä. Ilmoitetut saaliskalat ovat vain pieni osuus koko saaliista. Vaikka ilmoitukset eivät annakaan riittävää kuvaa Vantaanjokeen nousseiden meritaimenten ja lohien kokonaismäärästä, ne antavat kuitenkin tärkeitä tietoja kalojen esiintymisestä, käyttäytymisestä ja ongelmista Vantaanjoella yleisesti. Virho kiittää kaikkia ilmoittajia ja toivoo jatkossakin aktiivista ilmoittelua Vantaanjoen meritaimenista, lohista ja Vantaanjoen asioista yleensä osoitteeseen: [havainnot\(at\)virtavesi.com](mailto:havainnot(at)virtavesi.com).

Vuonna 2012 Virholle ilmoitettiin saaliiksi saatuja meritaimenia ja lohia ja muita havaintoja seuraavasti:

Vanhankaupunginkoskelta ja -suvannolta ilmoitettiin n. 80 vapavälineillä saatua meritaimenta, joista suurin oli 6,4 kg. Vanhankaupunginkoskelta tulee paljon ilmoituksia ja kaikissa ilmoituksissa ei ole tarkkoja päivänmääriä, jolloin sama kala voidaan ilmoittaa useammassakin ilmoituksessa. Em. 80 kappaletta on arvio ilmoituksista, joiden perusteella määrä on jossain 70 ja 90 kpl:n välillä. Myös kaksi lohta ilmoitettiin, joista suurempi oli 8 kg painoinen. Lisäksi Vanhankaupunginkoskelta ilmoitettiin runsaasti meritaimenten ja muutamista lohien näköhavainnoista.

Pitkäkoskelta ilmoitettiin 5 saaliiksi saatua meritaimenta, joista suurin oli 67 cm pituinen. Lisäksi ilmoitettiin monista meritaimenten näköhavainnoista.

Ruutinkoskelta ilmoitettiin 2 saaliiksi saatua meritaimenta, joista suurin oli 60 cm pituinen. Lisäksi ilmoitettiin monista meritaimenten näköhavainnoista.

Vantaankoskelta ilmoitettiin 1 saaliiksi saatu meritaimen. Lisäksi ilmoitettiin muutamista meritaimenten näköhavainnoista.

Nukarinkoskelta ilmoitettiin 6 kpl saaliiksi saatua meritaimenta, joista suurin oli 82 cm pituinen ja n. 7 kg painoinen. Lisäksi ilmoitettiin muutamista meritaimenten näköhavainnoista, sekä karkuutuksista. Nukarilta ilmoitettiin myös 1 saaliiksi saatu lohi.

Vuonna 2012 Vantaanjokeen nousseiden meritaimenten ja lohien kokonaismäärä ei ole tiedossa, mutta meritaimenten osalta se oli suurempi kuin vuonna 2011, jolloin määrä oli jo paljon suurempi kuin vuonna 2010. Lohia saatiin ja havaintoja tehtiin hieman enemmän kuin vuonna 2011.

Vanhankaupunginkoskelle ja -suvantoon nousseiden kalojen määrä oli joka tapauksessa suurempi kuin itse Vantaanjokeen nousseiden kalojen määrä, joka sekin lienee useita satoja yksilöitä. Vanhankaupunginkoskelle nousee vuosittain paljon merelle ja jokisuuhun istutettuja taimenia ja lohia, jotka eivät nouse pidemmälle jokeen, vaan jäävät pyörimään joen alapäähän ja Vanhankaupunginkosken suvantoon.

Yleisin Vantaanjoelta saaliiksi saatu lohikala on pyyntikokoisena istutettu kirjolohi (*Oncorhynchus mykiss*). Kirjolohi ei ole alkuperäinen suomalainen kalalaji. Se on kotoisin Pohjois-Amerikasta Suomea pääosin lauhkeammilta alueilta. Kirjolohta viljellään Suomessa ruoka- ja istutuskalaksi ja sitä istutetaan pyyntikokoisena runsaasti mm. Vantaanjoen vesistöön.

1.2. Kutuhavainnot

Syksyllä 2012 Vantaanjoen vesistössä tehtiin runsaasti sekä paikallisten, että merivaelluksen tehneiden taimenten eli ns. meritaimenten kutuhavaintoja.

Paikallisten taimenten kutuhavaintoja tehtiin runsaasti eri puolilla vesistöä. Meritaimenten kutuhavaintoja tehtiin runsaasti vesistön alajuoksun sivujoissa ja -puroissa, sekä yli 80 km päässä

merestä vesistön yläjuoksulla sivujoissa ja -puroissa. Ylimmät meritaimenen kutuhavainnot tehtiin kuitenkin pääuomassa 95 km päässä merestä Riihimäen Käräjäkoskella.

Taimenten kutu tapahtuu Vantaanjoella pääosin lokakuun jälkimmäisellä puoliskolla. Kuitenkin jo vuonna 2009 havaittiin, että taimenten kutu kesti Vantaanjoelle poikkeuksellisen myöhään, yhdessä purossa jopa joulukuulle saakka. Vuonna 2012 taimenten kutu alkoi n. viikon edellisiä vuosia aikaisemmin jo lokakuun ensipäivinä ja viimeiset kutuhavainnot tehtiin marraskuun puolen välin paikkeilla.

Lohien kudusta ei tehty varmoja havaintoja Vantaanjoella vuonna 2012. Pääosin pääuomassa ja Keravanjoessa kutevien lohien kutuhavaintoja ei päästy tekemään siitäkään syystä, että pääuoman ja Keravanjoen virtaama oli kutuaikana havaintojen tekemisen kannalta liian suuri.

Kirjolohien kutuhavaintoja tehtiin keväällä 2012 ainoastaan kahdessa paikassa Vantaanjoella, vaikka kutua varmaankin tapahtui useammassakin paikassa. Jo kolmantena vuotena peräkkäin kirjolohien kutuhavaintoja tehtiin joka tapauksessa paljon vähemmän kuin takavuosina. Virho on havainnut, että kirjolohet kutevat keväällä samoille kutosoraikoille, joille taimenet ja lohet ovat kuteneet syksyllä. Kirjolohien kutu tapahtuu huhti-, toukokuun vaihteessa n. kuukautta ennen kuin taimenen ja lohien poikaset ilmestyvät uimaan vapaaseen veteen. Virho on huolissaan kirjolohen kudun mahdollisesti aiheutuvasta haitasta taimenen ja lohien poikasille ja on tarkkaan seurannut asiaa vuosikausia. Kolmen viimeisen vuoden kutuhavaintojen perusteella mahdollinen haitta ei näytä niin laajalta kuin muutamia vuosia sitten pelättiin. Asiaa seurataan ja tutkitaan edelleen.

1.3. Poikashavainnot

Virho sähkökalasti Vantaanjoen vesistössä 7:ltä paikalta yhteensä 10 koealaa. Kukin koeala kalastettiin yhden poistopyynnin menetelmällä, päätavoitteena selvittää taimenten olemassaolo ylimalkaan. Yhden poistopyynnin menetelmällä saalis jää n. puoleen siitä mitä se olisi kolmen poistopyynnin menetelmällä tehtynä, mikä on syytä ottaa huomioon seuraavissa tuloksissa. Useimmat kalastetut paikat olivat Virhon kunnostamia paikkoja, joissa syksyllä 2011 havaittiin paikallisten, tai merivaelluksen tehneiden taimenten kutua. Näiltä kunnostetuilta taimenen kutupaikoilta löytyi hyviä poikastiheyksiä. Yhdeltä kutupaikalta taimenia ei kuitenkaan löytynyt ollenkaan, eikä syy taimenen puuttumiseen ole tiedossa.

Palojoessa Tuusulassa kalastettiin paikkaa, jonka Virho kunnosti vuonna 2011 ja jossa syksyllä 2011 havaittiin paikallisten taimenten kutua. Koealan pituus oli 20 m ja leveys 8 m. Taimenia löytyi 52 kpl, joista syksyn 2011 kudusta peräisin olevia yksikesäisiä poikasia, eli nollikkaita (0+-ikäinen) oli 49 kpl. Lisäksi löytyi mateita ja purokatkoja.

Riihimäellä yli 80 km päässä merestä virtaavalla sivupurolla kalastettiin Virhon monena vuotena kunnostamaa paikkaa, jossa syksyllä 2011 kuti meritaimenia. Koealan pituus oli 29 m ja leveys 1,8 m. Syksyn 2011 kudusta peräisin olevia taimenen nollikkaita (0+) löytyi 19 kpl.

Em. puron latvoilla Hausjärvellä kalastettiin Virhon kunnostamaa paikkaa, jossa syksyllä 2011 havaittiin yksi paikallisten taimenten kutupesä. Koealan pituus oli 15 m ja leveys 1 m. Koealalta löytyi yksi taimenen nollikas (0+).

Hyvinkäällä yli 80 km päässä merestä virtaavalla sivujoella kalastettiin Virhon kunnostamaa paikkaa, jossa syksyllä 2011 kuti meritaimenia. Koealan pituus oli 30 m ja leveys 2 m. Taimenia löytyi 20 kpl, joista syksyn 2011 kudusta peräisin olevia nollikkaita (0+) oli 18 kpl. Lisäksi löytyi kivisimppuja ja mateita.

Em. sivujoen keskiosilla Riihimäellä kalastettiin Virhon kunnostamaa paikkaa, jossa syksyllä 2011 kuti paikallisia taimenia. Koealan pituus oli 30 m ja leveys 2 m. Taimenia ei löytynyt. Löytyi kuitenkin kivisimppuja, ahvenia ja mateita. Syytä taimenten puuttumiseen ei tiedetä.

Hyvinkäällä yli 80 km päässä merestä kalastettiin Virhon kunnostamaa pääuoman koskea, josta löytyneiden useiden kutupesien perusteella kuti taimenia syksyllä 2011. Yhden ison kutupesän perusteella myös meritaimenia. Paikalla kuti keväällä 2012 myös kirjolohia. Koealan pituus oli 80 m ja leveys 6 m. Taimenia löytyi kolme kappaletta, joista syksyn 2011 kudusta peräisin olevia nollikkaita (0+) oli 2 kpl. Lisäksi löytyi ahven, hauki, törö ja kivisimppuja. Kirjolohen poikasia ei löytynyt.

Hausjärvellä lähes 100 km päässä merestä kalastettiin Virhon vuonna 2012 kunnostamaa paikkaa, jossa syksyllä 2011 kuti paikallisia taimenia. Koealan pituus oli 35 m ja leveys 1,5 m. Taimenia löytyi viisi kappaletta, joista syksyn 2011 kudusta peräisin olevia nollikkaita (0+) oli 4 kpl.

Em. paikassa kalastettiin myös toinen koelala, josta löytyi 4 kpl syksyn 2011 kudusta peräisin olevaa taimenen nollikasta (0+).

Hausjärvellä yli 95 km päässä merestä kalastettiin Virhon kunnostamaa pääuoman paikkaa, jossa syksyllä 2011 kuti paikallisia taimenia. Koealan pituus oli 12 m ja leveys 3 m. Paikalta löytyi syksyn 2011 kudusta peräisin olevia nollikkaita (0+) 6 kpl.

Em. paikalla kalastettiin myös toinen koeala, jonka pituus oli 30 m ja leveys 0,8 m. Taimenia löytyi 15 kpl, joista syksyn 2011 kudusta peräisin olevia nollikkaita (0+) oli 14 kpl.

Vantaalla kalastettiin Kylmäojan pääuomaa. Paikalta löytyi vain kaksi vanhempaa taimenta. Kylmäoja on ollut kymmeniä vuosia Helsinki-Vantaan lentokentän propyleeniglykoolipäästöjen rasittama.

Vuonna 2012 Vantaanjokea sähkökalastettiin runsaasti myös muiden tahojen toimesta.

Vantaanjoen yhteistarkkailuun kuuluvissa sähkökalastuksissa Vantaanjoen pääuomasta löytyi syksyn 2011 kudusta peräisin olevia taimenen nollikkaita (0+) (Haikonen, suullinen tiedonanto). Erityisen hyviä poikastiheyksiä löytyi Virhon kunnostamalta pääuoman koskelta n. 95 km päässä merestä, sekä hyviä tiheyksiä Nukarinkoskelta, jota Virho kunnosti kesällä 2012. Pääuomien kaikilta

sähkökalastuspaikoilta ei löytynyt taimenia ollenkaan. Esim. Riihimäen jätevedenpäästöpaikkojen alapuolelta ensimmäiset taimenet löytyivät vasta 10 km päästä.

RKTL:n sähkökalastuksissa löytyi erittäin hyviä taimenen poikastiheyksiä Vantaanjoen alimmalta sivupuroilta (Saura, suullinen tiedonanto), Longinojalta, jota on kunnostanut SKES, Virho, Helsingin kaupunki ja Uudenmaan Ely-keskus.

Yhteenvedona kaikkien vuonna 2012 tehtyjen sähkökalastustuloksien perusteella voi todeta, että syksyn 2011 kudusta peräisin olevia taimenen poikasia löytyi Vantaanjoen vesistöstä hyvin. Parhaiten niitä löytyi jätevesipäästöiltä suojassa olevilta kunnostetuilta sivujoilta, -puroilta ja pääuoman latvoilta jätevesipäästöpaikkojen yläpuolelta, sekä Nukarinkoskelta, jossa pitkän koskialueen hapettava vaikutus pitää happipitoisuuden hyvänä yläpuolella tapahtuneista jätevesipäästöistä huolimatta.

1.4. Kunnostusten ja kotiutusistutusten tuloksena Vantaanjoen luontaisesti lisääntyvä meritaimenkanta on vahvistumassa.

Jätevesien puhdistuksen paraneminen 1960- ja 70-luvun tilanteesta on puhdistanut Vantaanjoen veden laadun sellaiseksi, että lohikalajien luonnonlisääntyminen on ylimalkaan mahdollista, vaikkakaan ei kaikkialla vesistössä. Vantaanjoella on edelleen alueita mm. usein vuotavien jätevedenpumppaamoiden alapuolella, joissa lohikalajien luonnonkutu ei tuota poikasia.

Veden laadun paranemisen lisäksi Vantaanjoella on tehty runsaasti joen ekologista tilaa parantavia kalataloudellisia kunnostuksia. Uudenmaan- ja Hämeen TE-keskusten kalatalousyksiköiden tilauksesta ja niiden, sekä kuntien rahoituksella Uudenmaan ympäristökeskus on poistanut patoja ja rakentanut kalateitä, sekä kunnostanut koskia ja puroja pääuomassa ja Keravanjoella.

Virho on yli kymmenen vuoden aikana kunnostanut Vantaanjoen vesistössä kymmeniä kilometrejä sivujokia ja -puroja ja muutamia pääuoman koskia Uudenmaan- ja Hämeen Ely-keskusten kalatalousyksiköiden (entiset Uudenmaan- ja Hämeen TE-keskusten kalatalousyksiköt) ja työvoimaviranomaisten rahoituksella, sekä kalamiesten lahjoitusrahoilla.

Vantaanjoessa elää vanhoista taimenkannoista ja kotiutusistutuksista syntynyt luontaisesti lisääntyvä taimenkanta, jossa on myös merivaelluksen tekeviä yksilöitä, jotka ovat vuosikautia säännöllisesti kuteneet alajuoksun sivujoissa ja -puroissa, sekä joissakin pääuoman ja Keravanjoen koskissa ja ainakin vuosina 2006, 2007, 2008 ja 2011 myös yläjuoksun sivujoissa ja -puroissa yli 80 km päässä merestä. Vuonna 2012 meritaimenten kutuhavaintoja tehtiin jälleen runsaasti Vantaanjoen ala- ja yläjuoksun sivujoissa ja -puroissa. Ylimmillään meritaimenen kutuhavaintoja tehtiin pääuomassa 95 km päässä merestä Riihimäen Kärjäkoskella.

Vantaanjoelle on mahdollisesti syntymässä myös luontaisesti lisääntyvä lohikanta. Ainakin lohen luonnonkudusta on säännöllisesti syntynyt poikasia viime vuosina.

Monet tahot ovat tehneet eri ikäisten lohikalajien istutuksia Vantaanjokeen. Virhon toimesta

Vantaanjokeen on istutettu yli miljoona taimenen ja n. 300 000 lohen vastakuoriutunutta poikasta, jotka ovat pääosin haudottu Vanhankaupunginkoskelta pyydystettyjen emojen mädistä. Virhon ja muiden tahojen toimesta Vantaanjokeen on istutettu myös mätiä. Vastakuoriutuneiden poikasten ja mädin istuttamisella Vantaanjokeen yli 10 vuoden ajan on jokeen saatu hyvin leimautuneita pitkän luonnonvalinnan läpi käyneitä istukkaita, joista Vantaanjoen luontaisesti lisääntyvä meritaimenkanta ja mahdollisesti lohikantakin ovat peräisin.

Virho teki viimeiset taimenen ja lohen kotiutusistutukset Vantaanjokeen vuoden 2008 keväällä, eikä jatka istutuksia toistaiseksi, vaan seuraa luonnonlisääntymisen kehitystä. Virho toivoo, että muutkaan tahot eivät istuta taimenia Vantaanjoen vesistöön, jotta luonnonlisääntyminen saa vapaasti kehittyä ja siitä saadaan luotettavaa tietoa.

1.5. Kunnostukset vuonna 2012

1.5.1. Virhon kunnostukset

Edellisten vuosien tapaan Virhon työllisyyttä edistävä virtavesikunnostusprojekti eli ns. työllisyysprojekti teki laajoja kalataloudellisia kunnostuksia Vantaanjoen- ja Karjaanjoen vesistöissä vuonna 2012.

Vantaanjoen vesistöä kunnostettiin vuonna 2012 seuraavasti:

Vantaanjoen pääuoman toiseen latvahaaraan, Selänojaan, Hausjärvellä rakennettiin kutusoraikkoja 200 m² ja poikaskivikoita 152 m². Lisäksi alueella olevaa kivipatoa tiivistettiin niin, että vesi ei enää virtaa padon läpi, vaan sen yli. Myös padon alapuolista vedenpintaa nostettiin noin 20-30 senttiä, jotta kalat pääsevät nousemaan padon yli ylävirtaan.

Erkylänlukkojenpurolle Riihimäellä kuljetettiin kutusoraa uoman varteen aiemmin rakennettujen kutusoraikkojen korjaukseen 2-3 m³. Soralla korjataan kutusoraikkoja vuonna 2013.

Palojokeen Hyvinkäällä rakennettiin uoman eroosiosuojauksia kiveämällä. Kiviä käytettiin 25 m³.

Palojokeen Tuusulassa rakennettiin 60 m² kutusoraikkoja.

Paalijokeen Hyvinkäällä rakennettiin 13 m² kutusoraikkoja ja 100 m² poikaskivikoita.

Pääuomaan Nukarinkoskella Nurmijärvellä rakennettiin n. 200 m² kutusoraikkoja.

Lähes kaikki Virhon kunnostukset tehdään uomia, uomien reunoja ja maastoa säästävänä käsityönä. Materiaalien kuljetukseen käytetään raskaita koneita kuten rekkoja, kauhakuormaajia, etukuormaajia, metsätraktoreita jne. Materiaalit kuljetetaan raskailla koneilla pääosin talvella roudan aikana. Kuljetusuralta aurataan ensin lumi pois ja sen jälkeen jäädytetään uraa muutamia päiviä tai viikkoja, jonka jälkeen jäätyneet maa kantaa raskaat koneet, eikä maastoon synny vaurioita kuljetuksista.

Virhon Vantaanjoen kunnostukset suunnataan alueille, joilla tehtävillä kunnostuksilla vesistöä voidaan tehokkaimmin auttaa. Kunnostuksia suunniteltaessa otetaan huomioon mm. kaavoitustilanne, rakentaminen, alueen veden laatu, siellä aikaisemmin mahdollisesti tehdyt kunnostukset, sekä alueella elävä taimenpopulaatio. Virhon hyvällä Vantaanjoen jätevesipäästöpaikkojen tuntemuksella voidaan varmistaa kunnostuspaikkojen riittävän hyvä vedenlaatu. Tyypillisesti Virhon kunnostamilla alueilla ei tapahdu jätevesipäästöjä, tai ne tapahtuvat kaukana, tai jätevesipäästöt ovat poistumassa alueelta. Tällä tavoin kunnostetaan suunnitelmallisesti Vantaanjoen vesistöä sen kunnostuskelpoisilla alueilla, samaan aikaan kun valistuksella, lausunnoilla, keskusteluilla haitan aiheuttajien ja valvovien virkamiesten kanssa ja muulla suojelutyöllä pienennetään jätevesien ja muiden ongelmien vaivaamaa aluetta.

Virhon Vantaanjoen kunnostusten aikana, runsaassa 10 vuodessa, meritaimenten luonnonlisääntymisen alue on laajentunut Vantaankoskelta, 17 km päässä merestä, 95 km päähän merestä Vantaanjoen yläjuoksulle.

1.5.2. SKES:in, Uudenmaan Ely-Keskuksen ja Helsingin kaupungin kunnostukset Longinojalla

Longinojan kunnostus tehtiin Fallkullan suoralla Tapanilassa. Syksyllä 2011 kaivinkoneella tehty uoman mutkittelu viimeisteltiin talkoilla toukokuussa 2012. Tällöin uomaan rakennettiin pieniä tulvatasanteita ja lisättiin kutusoraa taimenille. Lisäksi uomasta ja sen rannoilta poistettiin roskia.

1.5.3. Virhon ja SKES:in kunnostus Longinojalla

Virho järjesti SKES:in kanssa Longinojan kunnostustalkoot elokuussa Savelassa. Kutusoraikkoja rakennettiin 30 m² ja poikaskivikoita 25 m².

1.6. Tärkeä kuturauhoitus ja kahluukielto Vantaanjoelle

1.6.1. Kuturauhoitus

Vantaanjoen kalastusalue sai valmiiksi ja hyväksyi vuonna 2008 uuden Vantaanjoen käyttö- ja hoitosuunnitelman, jonka mukaan kalastus on kokonaan kielletty Vantaanjoen koski- ja virtapaikoissa 1.10.-15.11. välisenä aikana taimenten ja lohien kuturauhan suojaamiseksi. Monet Vantaanjoen osakaskunnat ja muut vesialueen omistajat ovat ottaneet tämän tärkeän rauhoituksen käyttöön vesialueillaan, mutta valitettavasti eivät kaikki. Vuonna 2012 kuturauhoitusalueetta ei laajennettu vuoden 2011 tilanteeseen verrattuna.

1.6.2. Kahluukielto

Uudessa Vantaanjoen käyttö- ja hoitosuunnitelmassa on taimenten ja lohien luonnonlisääntymisen suojaamiseksi myös toinen tärkeä sääntö; koski- ja virtapaikkojen kahluukielto. Sääntö korjattiin vuonna 2010 niin, että kahluukieltoa pidennettiin loppupäästään kuukaudella ja nyt se on voimassa 1.10.- 31.5. välisenä aikana. Kahluukiellolla estetään taimenten ja lohien mädin, sekä

vastakuoriutuneiden poikasten sotkeminen kahlaamalla kutusoraikoilla. Myös kahluukiellon monet Vantaanjoen vesialuiden omistajat ovat ottaneet käyttöön, mutta valitettavasti eivät kaikki. Vuonna 2012 kahluukieltoaluetta ei laajennettu vuoden 2011 tilanteeseen verrattuna.

Kuturauhoituksen ja kahluukiellon sisällyttäminen käyttö- ja hoitosuunnitelmaan ja sen käyttöönotto ovat kiitettävää toimintaa Vantaanjoen kalastusalueelta ja vesialueiden omistajilta.

2. Vantaanjoella on paljon isoja ongelmia

Elpymisestä huolimatta Vantaanjoella on edelleen paljon isoja ongelmia. Vuonna 2012 isot ongelmat säilyivät pääosin ennallaan. Jätevesipäästöt kuitenkin vähenivät sekä Vantaanjoen vesistöön, että Vantaanjoen suun edustan merialueelle.

2.1. Verkkokalastus Vantaanjoen edustan merialueella

Verkkokalastus Kruunuvuorenselällä Vantaanjoen suun edustalla alkoi vuonna 2012 vanhaan tapaan 15.9. juuri meritaimenten ja lohien parhaaseen nousuaikaan.

Vanhankaupunginlahdella 1.1. - 31.3. välisenä aikana ja Kruunuvuorenselällä syyskuussa alkava ja 31.3. päättyvä verkkokalastus saattaa haitata myös taimenten ja -lohien paluuta merelle. Meritaimen- ja lohijokien edustalla ei pitäisi ollenkaan kalastaa verkoilla ja muilla kiinteillä pyydyksillä, katiskaa ja vastaavia pyydyksiä lukuun ottamatta, jotta vaelluskalat voivat esteettä nousta kutujokiinsa ja palata sieltä mereen.

2.2. Vanhankaupunginkosken voimalaitos

Vanhankaupunginkoskella vuonna 2000 ilman vesioikeudellista lupaa käyttöön otettu vanha vesivoimalaitos esti käyttöönoton alkuvuosina meritaimenten ja lohien nousua Vantaanjokeen. Käytön alkuvuosina Virhon vaatimuksesta järjestettiin neljä palaveria Virhon, Helsingin Energian, Helsingin kaupungin, Uudenmaan ympäristökeskuksen, Uudenmaan TE-keskuksen kalatalousyksikön, Helsingin kalastusalueen ja muutamien muiden tahojen kanssa. Näiden palaverien jälkeen voimalaitoksen käyttötavat ovat parantuneet, mutta huonosta käytöstä on jouduttu senkin jälkeen huomauttelemaan useita kertoja. Vanhankaupunginkosken länsihaarassa oleva voimalaitospato haittaa kalojen nousua Vantaanjokeen silloinkin kun voimalaitosta ei käytetä.

Vuonna 2012 voimalaitosta käytettiin onneksi varsin vähän, jolloin haitatkin jäivät pienemmiksi. Kuitenkin myös vuonna 2012, aikaisempien vuosien tapaan, jokeen nousevia kaloja ohjautui runsaasti itähaaran kalatien sijasta länsihaaraan ja voimalaitospadon alapuolella nähtiin paljon meritaimenia ja jonkin verran lohia, jotka jokeen yrittäessään hyppivät päin patoa ja kallioita ja vammautuvat.

Vanhankaupunginkosken voimalaitoksen käyttö haittaa myös kalojen laskeutumista joesta mereen. Tämän haitan johdosta Vanhankaupunginkosken suvannosta löytyy kesäisin voimalaitoksen

turbiinin katkomia ankeriaita. Vantaanjoesta mereen laskeutuville meritaimenen ja lohien vaelluspoikasille mahdollisesti aiheutuvaa haittaa ei ole tutkittu.

2.3. Vanhankaupunginkosken kalastusjärjestelyt

Em. voimalaitoksen aiheuttamaa haittaa pahentaa se, että voimalaitospadon alapuolinen rauhoitusalue on lyhyt. Kalastuslain 26 § mukaisen yleisvaatimuksen mukainen 100 m pituinen rauhoitusalue padon alapuolella on lyhennetty Helsingin kalastusalueen päätöksellä n. 70 m pituiseksi.

Vanhankaupunginkosken itähaarassa olevan kalatien ylä- ja alapäässä olevat rauhoitusalueet eivät ole kalastuslain yleisvaatimuksen pituisia. Kalastuslain 26 § mukaan *”kalatiessä sekä sadan metrin matkalla sen tai kalan kulun turvaamiseksi rakennetun muun laitteen ylä- ja alapuolella on kaikenlainen kalastus kielletty”*.

Vanhankaupunginkosken kalastusjärjestelyjä on viime vuosina kuitenkin parannettu oikeaan, meritaimenten ja lohien kutunousua suojelemaan suuntaan. Vuonna 2012 kalastusjärjestelyt säilyivät edellisen vuoden kaltaisina siten että kalatien yläpuolinen koskialue oli kokonaan kalastuskiellossa lohien ja taimenen syysrauhituksen ajan 11.9.-15.11., mutta kalatien alapuolisella koskialueella siikojen vapakalastus oli sallittua. Kalastus oli 11.9.-31.12. välisenä aikana sallittua vain päivällä klo 7.00-19.00 välisenä aikana.

Vanhankaupunginkosken kalastussäännöt eivät ole kalatien alapuolisen osuuden osalta Vantaanjoen kalastusalueen laatiman Vantaanjoen käyttö- ja hoitosuunnitelman mukaisia, joiden mukaan kalastus on kokonaan kielletty koski- ja virtapaikoissa 1.10.-15.11. välisenä aikana.

Vanhankaupunginkosken länsihaaran padon alapuolisen ja itähaaran kalatien ala- ja yläpuolisen rauhoitusalueen lyhyys on haitallinen erityisesti silloin kun voimalaitoksen käyttö, tai yleinen kuivuus pienentää virtaaman itähaaran kalatiessä liian pieneksi. Tällöin kaloja pakkaantuu ylitiheästi länsihaaran padon alle ja kalatien ala- ja yläpäähän, joilla alueilla niitä jää paljon saaliiksi ja haavoittuu kalastajien koukuista. Vanhankaupunginkosken kalastuksen aiheuttama haitta kalojen nousulle olisi paljon vähäisempi, jos voimalaitosta ei ollenkaan käytettäisi.

Vaikka Vanhankaupunginkoskella on panostettu kalastuksenvalvontaan enemmän kuin muualla Vantaanjoella ja Meri-Infon henkilökunta tekee koskella hyvää työtä, valvontaresurssit ovat kovan kalastuspaineen takia silti riittämättömät, varsinkin yöaikaan.

2.4. Riittämätön kalastuksen valvonta

Kalastuksen valvonta Vantaanjoella ei parantunut vuonna 2012. Valvontaa on vain muutamalla koskella, joista useimmilla se ei ole riittävää.

Kovan kalastuspaineen alaisista kalastuspaikoista esim. Nukarin koskella tehdään osakaskunnan toimesta kiitettävän paljon työtä kalastuksen valvomiseksi. Osakaskuntien valvontaresurssit ovat

kuitenkin rajallisia. Vantaanjoen kalastuksen valvontaan pitää saada lisäresursseja ja esim. poliisin valvontaiskuja pitäisi järjestää edes muutaman kerran vuodessa.

2.5. Jätevesipäästöt

Puhdistamattoman jäteveden päästöt vesistöön heikentävät veden happitilannetta. Lyhytkin puhdistamattoman jäteveden päästö, varsinkin lämpimänä aikana, voi aiheuttaa pahoja kala- ja eliöstökuolemia. Puhdistamattoman jäteveden päästön aiheuttama vähähappinen tulppa voi ajelehtia virran mukana pitkiäkin matkoja aiheuttaen em. kala- ja eliöstökuolemia.

Jäteveden mukana vesistöön pääsee paljon myös ulosteperäisiä bakteereita ja viruksia, jotka alentavat veden hygieenistä tasoa.

Jäteveden mukana vesistöön pääsee myös lääkeainejäämiä, sekä erilaisia kemikaaleja.

Puhdistamattoman jäteveden sisältämät ravinteet rehevöittävät Vantaanjokea ja edelleen Itämerä.

2.5.1. Vantaanjoen jätevesipäästötietojen saaminen on uudelleen vaikeutunut

Virho on tehnyt toistakymmentä vuotta paljon töitä Vantaanjoen salatun jätevesipäästöongelman julkistamiseksi ja vähentämiseksi. Virho on julkaissut tietoja jätevesipäästöistä ja vaatinut niiden lopettamista, sekä neuvotellut jätevedenpäästäjien ja valvovien viranomaisten kanssa. Kansalaiset ovat yhtyneet vaatimukseen ja kasvaneen painostuksen tuloksena jätevesipäästöjen vähentämiseen Vantaanjoella on viimeinkin ryhdytty.

Virho on hankkinut ja julkaissut Vantaanjoen jätevesipäästötietoja vuodesta 1999. Aluksi tietoja hankittiin salapoliisityönä, koska kunnat ja valvovat viranomaiset eivät tietoja antaneet, vaikka jätevesipäästöjä tapahtui paljon. Omin voiminkin jätevesipäästötietoja saatiin hankittua kohtalaisesti, mutta monien pyyntöjen jälkeen ensin Uudenmaan Ely-keskus vuonna 2008 ja vähän myöhemmin myös Hämeen Ely-keskus alkoivat antaa jätevesipäästötietoja, jolloin kuva jätevesipäästöjen laajuudesta ja sijainnista tarkentui.

Vuoden 2012 alussa Uudenmaan Ely-keskuksen Y-vastuualue kuitenkin lopetti tietojen antamisen Uudenmaan alueelta uudelleen. Monien keskustelujen jälkeen Ely-keskus suostui kuitenkin antamaan vuonna 2012 päästötietoja neljännesvuosittain. Tiedot tulivat kuitenkin vasta useita kuukausia päästöjen jälkeen. Vuoden 2012 viimeiseltä neljännekseltä Uudenmaan Ely-keskuksen Y-vastuualue ei ole antanut päästötietoja tämän raportin kirjoittamiseen mennessä.

Hämeen Ely-keskus toimittaa valvonta-alueensa jätevesipäästötiedot Virholle nopeasti edelleen.

Virhon on tärkeätä saada Vantaanjoen jätevesipäästötiedot välittömästi niiden tapahduttua, koska Virho käy ainoana tahona tarkistamassa jätevesipäästöjen vaikutuksia välittömästi niiden tapahduttua. Virho myös varoittaa jätevesipäästöistä mm. kalamiehiä, jotka eivät mitään muuta kautta saa minkäänlaista tietoa niistä. Viranomaiset saattavat joskus järjestää tiedotusta

jätevesipäästöistä uimarannoille, mutta eivät koskaan kalastuspaikoille ja kalamiehille, josta syystä kalamiehet tietämättään usein kalastavat jätevesipäästöjen likaamilta paikoilta, huuhtelevat perattuja kaloja ulosteperäisiä bakteereita ja viruksia paljon sisältävässä jokivedessä ja syövät kaloja.

Hyvää ja tämän päivän vaatimusten mukaista tiedottamista jätevedenpäästäjiltä ja valvovilta viranomaisilta olisi, että jätevesipäästöistä tiedotettaisiin kansalaisille avoimesti netissä heti niiden tapahduttua.

Vuonna 2012 paljastui myös, että niinäkin vuosina jolloin Uudenmaan Ely-keskuksen Y-vastuualue jätevesipäästötietoja antoi, joitakin tietoja ei jostain syystä ilmoitettu Virholle, ainakaan Helsingistä suoraan mereen tapahtuneiden päästöjen osalta. Tämän johdosta korjauksena aiemmissa Vantaanjoki-raporteissa julkaistuihin Helsingistä suoraan mereen tapahtuneiden jätevesipäästöjen tietoihin esitetään seuraavassa HSY:ltä (Helsingin seudun ympäristöpalvelut) saadut oikeat tiedot vuosilta 2006-2010:

2006: Päästö verkostosta 40 948 m³, päästö puhdistamolta 705 892 m³

2007: Päästö verkostosta 92 640 m³, päästö puhdistamolta 806 666 m³

2008: Päästö verkostosta 186 367 m³, päästö puhdistamolta 606 037 m³

2009: Päästö verkostosta 381 578 m³, päästö puhdistamolta 0 m³

2010: Päästö verkostosta 143 595 m³, päästö puhdistamolta 3 989 814 m³

Vuoden 2011 päästötiedot ovat oikein Vantaanjoki vuonna 2011-raportissa.

2.5.2. Virhon tietoon tulleet Vantaanjoen kuntien ja Helsinki-Vantaan lentokentän jätevesipäästöt Vantaanjoen vesistöön

Seuraavat jätevesipäästötiedot on Riihimäen osalta saatu Hämeen Ely-keskuksesta ja Uudenmaan osalta Uudenmaan Ely-keskuksesta.

Helsinki päästi helmikuussa:

8.2. Pukinmäen jätevedenpumppaamolta puhdistamatonta jätevettä Vantaanjoen pääuomaan, arvioitu määrä 50 m³

Riihimäki päästi maaliskuussa:

27.3. Karoliinanojan ylivuotopaikalta puhdistamatonta jätevettä Vantaanjoen pääuomaan 1 256 m³

27.3. Jätevedenpuhdistamolta esiselkeytettyä jätevettä Vantaanjoen pääuomaan 565 m³

28.3. Karoliinanojan ylivuotopaikalta puhdistamatonta jätevettä Vantaanjoen pääuomaan 1 785 m³

28.3. Jätevedenpuhdistamolta esiselkeytettyä jätevettä Vantaanjoen pääuomaan 264 m³

29.3. Karoliinanojan ylivuotopaikalta puhdistamatonta jätevettä Vantaanjoen pääuomaan 862 m³

29.3. Jätevedenpuhdistamolta esiselkeytettyä jätevettä Vantaanjoen pääuomaan 954 m³

30.3. Karoliinanojan ylivuotopaikalta puhdistamatonta jätevettä Vantaanjoen pääuomaan 56 m³

30.3. Jätevedenpuhdistamolta esiselkeytettyä jätevettä Vantaanjoen pääuomaan 826 m³

Nurmijärvi päästi maaliskuussa:

27.-30.3. Kirkonkylän jätevedenpuhdistamolta välpättyä (roskat poistettu) jätevettä Luhtajokeen 680 m³

27.3. Klaukkalan jätevedenpuhdistamolta esiselkeytettyä jätevettä Luhtajokeen 300 m³

Riihimäki päästi huhtikuussa:

12.4. Jätevedenpuhdistamolta esiselkeytettyä jätevettä Vantaanjoen pääuomaan 213 m³

14.4. Jätevedenpuhdistamolta esiselkeytettyä jätevettä Vantaanjoen pääuomaan 2 042 m³

14.4. Karoliinanojan ylivuotopaikalta puhdistamatonta jätevettä Vantaanjoen pääuomaan 273 m³

15.4. Jätevedenpuhdistamolta esiselkeytettyä jätevettä Vantaanjoen pääuomaan 977 m³

15.4. Karoliinanojan ylivuotopaikalta puhdistamatonta jätevettä Vantaanjoen pääuomaan 28 m³

16.4. Jätevedenpuhdistamolta esiselkeytettyä jätevettä Vantaanjoen pääuomaan 509 m³

17.4. Jätevedenpuhdistamolta esiselkeytettyä jätevettä Vantaanjoen pääuomaan 557 m³

20.4. Jätevedenpuhdistamolta esiselkeytettyä jätevettä Vantaanjoen pääuomaan 440 m³

20.4. Karoliinanojan ylivuotopaikalta puhdistamatonta jätevettä Vantaanjoen pääuomaan 164 m³

21.4. Jätevedenpuhdistamolta esiselkeytettyä jätevettä Vantaanjoen pääuomaan 652 m³

Helsinki-Vantaan lentoasema päästi huhtikuussa:

Helsinki-Vantaan lentoasemalla oli ylivuoto glykolivesipumppaamo HK034:llä huhtikuussa. Virho ei saanut selville päästön määrää. Finavia arvioi, että ”ylivuoto ei aiheuttanut merkittäviä vaikutuksia Kylmäojassa”.

Hyvinkää päästi touko-, kesäkuussa:

11.5. (arvioitu aika) - 4.6. välisenä aikana Kaukasten jätevedenpumppaamo nro 16:sta puhdistamatonta jätevettä Keravanjokeen. Hälytysjärjestelmä ei toiminut ja päästöaika muodostui pitkäksi. Hälytyksen teki paikallinen asukas 4.6. Hyvinkää arvioi päästömääräksi toukokuussa 210 m³ ja kesäkuussa 40 m³.

Riihimäki päästi elokuussa:

22.8. Karoliinanojan ylivuotopaikalta puhdistamatonta jätevettä Vantaanjoen pääuomaan 3 212 m³

22.8. Jätevedenpuhdistamolalta esiselkeytettyä jätevettä Vantaanjoen pääuomaan 363 m³

23.8. Karoliinanojan ylivuotopaikalta puhdistamatonta jätevettä Vantaanjoen pääuomaan 3 730 m³

23.8. Jätevedenpuhdistamolalta esiselkeytettyä jätevettä Vantaanjoen pääuomaan 500 m³

23.8. Patastenmäen jätevedenpumppaamolalta puhdistamatonta jätevettä Vantaanjoen pääuomaan 1200 m³

Hyvinkää päästi elokuussa:

22.8. klo 23.00-23.8. klo 02.00 Veikkarin pumppaamolalta puhdistamatonta jätevettä Vantaanjoen pääuomaan 4 546 m³. Kolmen tunnin suuri päästö aiheutti Vantaanjoen pääuomaan erittäin suuren jätevesipitoisuuden, koska joen virtaama oli pieni. Jätevesivirtaama jokeen oli keskimäärin 0,42 m³/s ja Vantaanjoen pääuoman virtaama Ylikylän mittauspisteellä paljon Hyvinkäätä alempana oli 0,87 m³/s, joilla perusteilla puhdistamatonta jätevettä oli jokivedessä Veikkarin pumppaamolalta alavirtaan yli 30 %.

Riihimäki päästi syyskuussa:

23.9. Karoliinanojan ylivuotopaikalta puhdistamatonta jätevettä Vantaanjoen pääuomaan 1 999 m³

23.9. Jätevedenpuhdistamolalta esiselkeytettyä jätevettä Vantaanjoen pääuomaan 176 m³

24.9. Karoliinanojan ylivuotopaikalta puhdistamatonta jätevettä Vantaanjoen pääuomaan 6 780 m³

24.9. Jätevedenpuhdistamolalta esiselkeytettyä jätevettä Vantaanjoen pääuomaan 300 m³

27.9. Karoliinanojan ylivuotopaikalta puhdistamatonta jätevettä Vantaanjoen pääuomaan 82 m³

27.9. Jätevedenpuhdistamolalta esiselkeytettyä jätevettä Vantaanjoen pääuomaan 10 m³

28.9. Karoliinanojan ylivuotopaikalta puhdistamatonta jätevettä Vantaanjoen pääuomaan 2 530 m³

28.9. Jätevedenpuhdistamolta esiselkeytettyä jätevettä Vantaanjoen pääuomaan 353 m³

Hyvinkää päästi syyskuussa:

28.9. Kaltevan jätevedenpuhdistamolta puhdistamatonta jätevettä Vantaanjoen pääuomaan 9 m³

Nurmijärvi päästi syyskuussa:

24.9. Kirkonkylän jätevedenpuhdistamolta puhdistamatonta jätevettä välppäyksen jälkeen Kissanojan kautta Vantaanjoen pääuomaan 450 m³

28.9. Kirkonkylän jätevedenpuhdistamolta puhdistamatonta jätevettä välppäyksen jälkeen Kissanojan kautta Vantaanjoen pääuomaan 400 m³

Riihimäki päästi lokakuussa:

5.10. Karoliinanojan ylivuotopaikalta puhdistamatonta jätevettä Vantaanjoen pääuomaan 918 m³

5.10. Jätevedenpuhdistamolta esiselkeytettyä jätevettä Vantaanjoen pääuomaan 98 m³

17.10. Karoliinanojan ylivuotopaikalta puhdistamatonta jätevettä Vantaanjoen pääuomaan 2 508 m³

17.10. Jätevedenpuhdistamolta esiselkeytettyä jätevettä Vantaanjoen pääuomaan 25 m³

2.5.3. Virhon tietoon tulleiden Vantaanjoen vesistöön tapahtuneiden jätevesipäästöjen jakauma kunnittain

Em. Uudenmaan Ely-keskukselta saaduissa tiedoissa Nurmijärven jätevesipäästöt olivat yhteensä 1 840 m³, mutta koska Vantaanjoen ja Helsingin seudun vesiensuojeluyhdistys ry:n julkaisussa ”Vantaanjoen yhteistarkkailu, Vedenlaatu vuonna 2012” ilmoitettujen Nurmijärven jätevesipäästöjen summaksi tulee 3 500 m³, seuraavassa vertailussa käytetään lukemaa 3 500 m³.

Jakauma kunnittain:

Riihimäki	37 207 m ³ (81,7 %)
Hyvinkää	4 805 m ³ (10,5 %)
Nurmijärvi	3 500 m ³ (7,7 %)
Helsinki	50 m ³ (0,1 %)
Yhteensä	45 562 m³

2.5.4. Virhon tietoon tulleet Helsingin jätevesipäästöt suoraan mereen

Helsingistä puhdistamatonta jätevettä pääsee paljon myös suoraan mereen. Jätevesipäästöjä tapahtuu sekä kantakaupungin sekaviemäröidyltä alueelta, että Viikinmäen jätevedenpuhdistamolta.

Seuraavat päästötiedot on osittain Uudenmaan Ely-keskuksen ilmoittamia ja osittain HSY:ltä saatuja.

Vuoden 2012 ensimmäisellä neljänneksellä:

Kantakaupungin sekaviemäröidyltä alueelta puhdistamatonta jätevettä suoraan mereen 5 396 m³

Viikinmäen jätevedenpuhdistamolta esiselkeytyksen jälkeen suoraan mereen 200 979 m³

Vuoden 2012 toisella neljänneksellä:

Kantakaupungin sekaviemäröidyltä alueelta puhdistamatonta jätevettä suoraan mereen 41 041 m³

Vuoden 2012 kolmannella neljänneksellä:

Kantakaupungin sekaviemäröidyltä alueelta puhdistamatonta jätevettä suoraan mereen 110 533 m³

Vuoden 2012 neljännellä neljänneksellä:

Kantakaupungin sekaviemäröidyltä alueelta puhdistamatonta jätevettä suoraan mereen 18 043 m³

Virhon tietoon tulleet Helsingin jätevesipäästöt suoraan mereen olivat kantakaupungin sekaviemäröidyltä alueelta 175 013 m³ ja Viikinmäen puhdistamolta 200 979 m³. Yhteensä 375 992 m³.

Em. lisäksi Viikinmäen jätevedenpuhdistamolla oli HSY:n ilmoituksen mukaan ”laaja, koko laitoksen kattava sähkökatko 25.12.2012 noin klo 1.00-2.30 välisenä aikana. Sähkökatkon seurauksena laitoksen viimeinen prosessivaihe, typenpoistosuodatin, vaurioitui.

Jätevedenpuhdistamon toiminta saatiin sähkökatkon jälkeen palautettua muilta osin normaaliksi, mutta suodattimen vaurioiden vuoksi puhdistamon typenpoistotulos oli 25.12.2012 klo 2.30 - 4.1.2013 klo 14.00 noin 55 prosenttia normaalin noin 90 prosentin sijaan. Lisäksi suodattimen ollessa pois käytöstä lumen sulamisvesien vaikutukset jätevesimääriin johtivat puhdistamon fosforipoistotuloksen heikkenemiseen ja puhdistetun jäteveden kokonaisfosforipitoisuus oli sulamiskaudella noin 0,4 mg/l .”

2.5.5. Virhon tietoon tulleiden Vantaanjoen kunnista Vantaanjoen vesistöön ja suoraan mereen tapahtuneiden jätevesipäästöjen jakauma kunnittain

Vantaanjoen vesistöön 45 562 m³ + suoraan mereen 375 992 m³ = 421 554 m³

Jakauma kunnittain:

Helsinki	376 042 m ³ (89,2%)
Riihimäki	37 207 m ³ (8,8 %)
Hyvinkää	4 805 m ³ (1,1 %)
Nurmijärvi	3 500 m ³ (0,8 %)
Yhteensä	421 554 m³

2.6. Kalojen nousuvaikkeudet

Vantaanjoen pääuoma on nousukelpoinen meritaimenille ja lohille koko 100 km pituudeltaan mereltä Hausjärven kunnan Erkylänjärveen ja Lallujärveen, sekä Selänojan latvapuroihin saakka, mutta pääuomassa on muutamia paikkoja, joissa padot estävät kalojen nousun ja niiden yhteyteen rakennetut kalatiet toimivat luonnollista uomaa huonommin ja niiden toimintaa on syytä seurata. Pahin tällainen paikka on kovan kalastuspaineen alainen Vanhankaupunginkoski silloin kun voimalaitoksen käyttö, tai yleinen kuivuus pienentää virtaaman itähaaran kalatiessä liian pieneksi.

Myös pääuoman Vantaankoski on ongelmallinen paikka. Vantaankosken padossa on vain kaksi kapeaa aukkoa. Itäpuoliseen aukkoon tehtiin kosken ja padon kunnostuksen yhteydessä luonnonmukainen kalatie, joka on vuosien mittaan vaurioitunut. Länsipuoliseen aukkoon ei alun perinkään tehty mitään kalatierakenteita, josta syystä aukko on kovalla virtaamalla vaikeasti noustava. Padon alapuolella on monena syksynä nähty meritaimenten ja lohien pakkaantumista ja hyppimistä päin patoa ja kallioita. Padon länsipuoliseen aukkoon pitäisi rakentaa luonnonmukainen kalatie, joka mahdollistaisi kalojen nousun kaikilla virtaamilla myös sieltä. Itäpuolisen aukon kalatien toimintaa pitää seurata ja tarvittaessa korjata.

Myös Nurmijärven Myllykoski on pienellä virtaamalla vaikeasti noustava pääuoman koski. Sielläkin on kunnostuksen yhteydessä tehtyihin luonnonmukaisiin kalatiejärjestelyihin tullut ajan mittaan muutoksia. Isoja kiviä on siirtynyt virran paineessa alemmas ja muutamissa paikoissa on pitkiä sileitä kallio-osuuksia, jotka ovat vaikeasti noustavia. Kalojen nousua Myllykoskella tulee seurata ja vaurioituneita kalatiejärjestelyjä on tarvittaessa korjattava.

Keravanjoen Kirkonkylänkosken alapuolella on havaittu monena syksynä meritaimenten ja lohien pakkaantumista ja hyppimistä päin patoa. Tämän ongelman takia tekninen kalatie pitäisi muuttaa paremmin toimivaksi luonnonmukaiseksi kalatieksi.

Keravanjoen Tikkurilankosken tekninen kalatie pyrki aiempien vuosien tapaan enemmän ja vähemmän tukkeutumaan virran kuljettamista roskista myös vuoden 2012 kutunousun aikana. Tikkurilankosken kalatie pitäisi vähintään korjata sellaiseksi, että se ei tukkeudu niin helposti. Paras ratkaisu olisi muuttaa se luonnonmukaiseksi kalatieksi.

Vantaanjoen vesistöissä noususteiden alapuolella olevien uomien pituus on yli 200 km, mutta vesistön sivujoissa ja -puroissa on noususteiden yläpuolella uomia vielä yli 100 km. Noususteiden yläpuolella olevia uomia on paljon mm. Luhtajoella ja Keravanjoella. Kellokosken pato

Keravanjoella on täydellinen noususte, jonka yläpuolella Keravanjoessa on paljon Uudenmaan ympäristökeskuksen kunnostamia koskia. Alempana Keravanjoella on vähintäänkin osittainen noususte, Haarajoen pato, jonka yläpuolelle jää Keravanjoen itäisin haara Ohkolanjoki, jonne Virho on rakentanut kutusoraikkoja ja tehnyt taimenen kotiutusistutuksia. Luhtajoella on täydellinen noususte Kuhakoskella jonka yläpuolella on runsaasti Uudenmaan ympäristökeskuksen kunnostamia koskia.

2.7. Virtaamavaihtelut ovat äärevöityneet valuma-alueen vaurioitumisen takia

Vantaanjoen valuma-alueen soiden, metsien ja peltojen tehokas ojitus ja asutuskeskuksista suoraan jokeen johdetut hulevesiviemärit aiheuttavat vähäjärvisellä joella kovien sateiden aikaan pahoja tulvia, jotka kuljettavat kiintoainetta ja ravinteita soilta, metsistä ja pelloilta, sekä asutuskeskuksista jokiuomiin ja lopuksi Itämereen. Em. syy estää myös sade- ja sulamisvesien imeytymisen maaperään, josta vesi tasaisesti valuisi uomiin virtaamia tasaten. Tästä johtuen vähäsateisina aikoina Vantaanjoen uomien virtaamat pienenevät erittäin pieniksi ja osa uomista kuivuu kokonaan. Virtaamaolosuhteet ovat äärevöityneet Vantaanjoen vesistössä äärimmilleen.

Maataloudesta huuhtoutuu ravinteita ja kiintoainesta Vantaanjokeen ja edelleen Itämereen. Ojien ja yleensäkin vesistön varsille vaadittujen suojakaistojen teho on osoittautunut riittämättömäksi mm. kapeutensa johdosta. Suojakaistoja pitäisi leventää ja kosteikkoja ja laskeutusaltaita rakentaa ravinteiden ja kiintoaineksen pidättelemiseksi, sekä lannoitusta edelleen tarkentaa.

Vantaanjoella ravinteiden ja kiintoaineksen huuhtoutuminen maatalousmailta vesistöön johtuu osin myös maataloudesta riippumattomista syistä. Asutuskeskuksista Vantaanjokeen suoraan johdetut hulevesiviemärit aiheuttavat asutuskeskusten alapuolella pahoja tulvia, jotka nostavat tulvaveden alapuolisille pelloille, joilta ravinteita ja kiintoainesta huuhtoutuu vesistöön. Tällä hetkellä uusiakin asuinalueita rakennetaan siten, että hulevesiviemärit johdetaan suoraan jokiuomiin ja sade- ja sulamisvedet johdetaan hulevesiviemäreihin sielläkin missä ne voitaisiin imeyttää maahan.

Parhailtaan selvitetään mahdollisuutta johtaa lisävettä Päijännetunnelista Vantaanjoen pääuoman latvoille alivirtaaman aikana. Lisäveden johtaminen parantaisi Vantaanjoen virtaamaa kuivina aikoina ja laimentaisi puhdistetun ja usein myös puhdistamattoman jäteveden vaikutusta joessa. Virtaamaa pitäisi kyllä saada kuivina aikoina nykyistä suuremmaksi, mutta mahdollinen lisäveden johtaminen aiheuttaisi mahdollisesti myös sen, että valuma-alueen vaurioita ei sen jälkeen enää yritettäisikään korjata, eikä jätevesipäästöjä yritettäisi saada loppumaan. Lisävedellä hoidettaisiin vain paria oiretta, mutta itse perusongelma jätettäisiin hoitamatta. Perusongelman oireiksi jäisi edelleen sateiden ja lumien sulamisen aikaan pahat tulvat ja suuri kiintoaineksen ja ravinteiden huuhtoutuminen pelto- ja metsäojista ja sadevesiviemäreistä jokiuomiin ja lopuksi Itämereen ja kuivina kausina sivu-uomien kuivuminen. Ensiapuna lisäveden johtaminen Päijännetunnelista Vantaanjoen latvoille on erittäin tarpeellinen toimenpide, mutta myös valuma-alueen vauriot pitää korjata niin pitkälle kuin se suinkin on mahdollista.

2.8. Hyvinkään Kurkisuon turvetuotantohanke saatiin estettyä Virhon ja monien muiden tahojen lausunnoilla ja vastustuksella

Uusi uhka Vantaanjoelle oli Vapon suunnittelema Hyvinkään Kurkisuon turvetuotantohanke, joka toteutuessaan olisi tuonut Vantaanjoelle yli 30 vuoden ajan ravinne- ja kiintoainepäästöjä, jotka olisivat rehevöittäneet Vantaanjokea ja voineet tuhota pääuoman kutosoraikot Hyvinkäältä alavirtaan. Kurkisuon turvetuotantohanke olisi tuhonnut myös Vantaanjoen viimeisiä kohtalaisen terveitä valuma-alueita ja aiheuttanut ennestäänkin ongelmallisten virtaamavaihteluiden äärevöitymisen entisestään.

Kurkisuon turvetuotantohankkeen aiheuttama tuhoisa vaikutus Vantaanjoelle vähintäänkin viivästyi, kun Hyvinkään kaupunki määräsi vuonna 2008 Kurkisuon alueen viiden vuoden toimenpidekieltoon.

Vuonna 2010 Altia Oyj haki osalle omistamiaan Kurkisuon maita luonnonsuojelulain mukaista suojelua.

Vuoden 2011 lopulla Altia Oy:n suojeluhakemus hyväksyttiin Uudenmaan Ely-keskuksessa. Myös Hyvinkään kaupunki puolsi alueen suojelua. Vapo Oy ilmoitti vuonna 2011 tarjoavansa Kurkisuon pohjoisosaa valtiolle vaihdettavaksi turvetuotantoon soveltuviin suoalueisiin muualta, tai ostettavaksi markkinahintaan. Jo näidenkin tietojen perusteella Hyvinkään Kurkisuon näytti sittenkin pelastuvan turpeenotolta ja Vantaanjoki turpeenoton aiheuttamalta liettymiseltä.

Syyskuussa 2012 Vapo Oy todella myi omistamansa Kurkisuon-osuuden valtiolle suojelutarkoituksiin ja lopullinen varmuus Kurkisuon pelastumisesta saatiin.

2.9. Koko Suomea koskevat vaelluskalojen ongelmat

Vantaanjoen meritaimen- ja lohikantoja haittaavat myös monet koko Suomea koskevat vaelluskalojen ongelmat. Tällainen ongelma on esimerkiksi meritaimenen aivan liian alhainen 50 cm alamitta. Alamitan pitäisi olla 65 cm koko maassa, että kaikki meritaimenet ehtivät kutea edes kerran.

Vuonna 2010 valmistui neljäs Suomen lajien uhanalaisuuden arviointi, jossa meritaimen määriteltiin äärimmäisen uhanalaiseksi. Viimeistään tällä perusteella luonnonvarainen meritaimen pitää kokonaan rauhoittaa.

Lohen alamitta on nykyisin 50 cm ja 60 cm. Myös sen alamitan pitäisi olla koko maassa 65 cm, että entistä useampi lohi ehtisi kutea edes kerran, eikä lohen ja meritaimenen tunnistusvirheet aiheuttaisi haittaa alamittamääräyksien noudattamiselle.

3. Kiinnostus Vantaanjoen vesistöä kohtaan lisääntyy

Virhon lisäksi Vantaanjoen puolustamiseen on yhtynyt monia uusia tahoja ja yksityisiä kansalaisia.

Kari Stenholm
Virtavesien hoitoyhdistys ry
www.virtavesi.com

VANTAANJOKI VUONNA 2012
2.7.2013

Yhteistyö Virhon ja Suomen Luonnonsuojeluliiton Uudenmaan piirin välillä tiivistyi entisestään Vantaanjoen asioiden hoidossa vuonna 2012. Yhteisesti järjestettiin mm. Vantaanjokea koskevia tiedotustilaisuuksia ja julkaistiin tiedotteita Vantaanjoen asioista.

Kesällä 2010 Facebookkiin perustettiin Pelastakaa Vantaanjoki-yhteisö, johon oli liittynyt vuoden 2012 loppuun mennessä lähes 3300 henkilöä. Pelastakaa Vantaanjoki-sivustosta on tullut aktiivinen tiedotus- ja keskustelufoorumi Vantaanjoen tilasta kiinnostuneille kansalaisille. Pelastakaa Vantaanjoki-yhteisöstä on oltu yhteydessä moniin tahoihin Vantaanjoen tilanteen parantamiseksi. Monet tahot ovat myös vastanneet ja luvanneet parannusta Vantaanjoen vesistön asioihin. Vuonna 2012 Pelastakaa Vantaanjoki-sivuston toiminta jatkui edelleen melko aktiivisena.

Aktiivisena tiedotus- ja keskustelufoorumina Vantaanjoen asioissa vuonna 2012 toimi Facebookissa myös mm. Nopeantoiminnan joukko-niminen sivusto. Vantaanjoen asioista on jo vuosikautia keskusteltu mm. Kalamies.com-, Perhokalastajat.net- ja Kalastus.com-nimisillä nettisivuilla.

Vantaanjoen vesistöstä kiinnostuneille henkilöille löytyy tarkkaa ja vesistön kokonaistilanteesta hyvän kokonaiskuvan antavaa tietoa Virhon kotisivuilta osoitteesta www.virtavesi.com.